

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Кафедра правового забезпечення підприємницької діяльності та
фінансової безпеки
Навчально-науковий інститут № 5**

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни «Банківське право»

вибіркових компонент

освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

**081 Право
(Правозастосування)**

Харків 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки Навчально-наукового інституту № 5 протокол від 12.08.2024 р. № 10

Розробник:

Професор кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки Навчально-наукового інституту № 5 ХНУВС, к.ю.н., доцент Коробцова Д.В.

Рецензенти:

1. Завідувач кафедри адміністративного права та процесу Навчально-наукового інституту № 5 ХНУВС, д.ю.н., професор Салманова О.Ю.
2. Перший проректор з науково-педагогічної та наукової роботи Класичного приватного університету, д.е.н., д.ю.н., професор Мащенко О.В.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 7							
Тема № 1. Банківське право України: поняття, предмет, метод, система, принципи та джерела.	14	2	4	-	-	8	
Тема № 2. Банківське законодавство.	14	2	4	-	-	8	
Тема № 3. Правовий статус Національного банку України.	22	4	4	-	-	14	
Тема № 4. Правовий статус комерційних банків в Україні, їхніх філій, представництв та відділень.	22	4	4	-	-	14	
Тема № 5. Правові засади банківського регулювання та банківського нагляду.	18	2	4	-	-	12	
Тема № 6. Правові засади здійснення банками платежів і розрахунків.	18	2	4	-	-	12	
Тема № 7. Правове регулювання депозитних (вкладних) операцій банків.	18	2	4	-	-	12	
Тема № 8. Правове регулювання банківських кредитних відносин.	18	4	4			10	
Тема № 9. Правове регулювання ринку цінних паперів.	18	4	4			10	
Тема № 10. Правові засади здійснення банками валютних операцій та валютного контролю.	18	4	4			10	
Всього за семестр № 7:	180	30	40	-	-	110	Залік

1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 7							
Тема № 1. Банківське право України: поняття, предмет, метод, система, принципи та джерела.	16	2	2	-	-	12	
Тема № 2. Банківське законодавство.	14	-	2	-	-	12	
Тема № 3. Правовий статус Національного банку України.	18	2	-	-	-	16	
Тема № 4. Правовий статус комерційних банків в Україні, їхніх філій, представництв та відділень.	18	2	-	-	-	16	
Тема № 5. Правові засади банківського регулювання та банківського нагляду.	20	2	2	-	-	16	
Тема № 6. Правові засади здійснення банками платежів і розрахунків.	18	-	2	-	-	16	
Тема № 7. Правове регулювання депозитних (вкладних) операцій банків.	20	2	2	-	-	16	
Тема № 8. Правове регулювання банківських кредитних відносин.	20	2	2			16	
Тема № 9. Правове регулювання ринку цінних паперів.	20	2	2			16	
Тема № 10. Правові засади здійснення банками валютних операцій та валютного контролю.	16	-	2			14	
Всього за семестр № 7:	180	14	16	-	-	150	Залік

2. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1. Банківське право України: поняття, предмет, метод, система, принципи та джерела

Семінарське заняття № 1: Банківське право України: поняття, предмет, метод, система, принципи та джерела

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття і предмет банківського права, методи правового регулювання банківської діяльності в Україні. Місце банківського права в системі національного права.

2. Принципи банківського права.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Вивчаючи тему, слід звернути увагу на те, що банківське право України сьогодні можна розглядати як підгалузь фінансового права, яка формується в самостійну комплексну галузь національного права; як окрему навчальну дисципліну, що вивчається в юридичних та економічних вузах; як не розвинену ще науку, об'єкт дослідження котрої тільки створюється. Остання має вивчати категорії і поняття, що стосуються правового регулювання банківської діяльності, та виробляти рекомендації щодо вдосконалення банківського права.

Банківське право України як підгалузь фінансового права охоплює правові норми, що регулюють порядок організації та діяльності банків України, їх взаємовідносини з клієнтами (юридичними та фізичними особами), що обслуговуються банками, а також порядок здійснення банківських операцій та послуг.

Визначаючи місце норм банківського права в системі права України потрібно виходити зі специфіки предмета, методу правового регулювання, принципів, системи та джерел.

Предмет правового регулювання підгалузі банківського права (в перспективі самостійної комплексної галузі національного права) складає самостійна споріднена група суспільних відносин, які виникають у процесі організації, функціонування й розвитку банківської системи України та здійснення банківської діяльності.

Метод правового регулювання банківського права характеризується специфічним співвідношенням публічно-правових і приватно-правових важелів. З одного боку, використовується метод владних приписів, що властивий адміністративному праву, наприклад, під час здійснення Національним банком України (НБУ) щодо інших банків банківського регулювання та банківського нагляду тощо, з другого боку – метод автономії (юридичної рівності сторін), тобто цивільно-правовий метод, який застосовується щодо договірних відносин між банком та його клієнтами.

Розглядаючи особливості банківського права як підгалузі права, слід звернути увагу на принципи правового регулювання, оскільки без урахування відправних ідей функціонування банківської системи, які вирізняються універсальністю, вищою імперативністю, загальним суспільним значенням у сфері правового регулювання банківських відносин, неможливо правильно тлумачити й застосовувати його норми. Банківське право ґрунтується на загальноправових принципах, притаманних національному праву (законності, верховенства права та рівності всіх перед законом), та на спеціальних принципах. До останніх належать принцип свободи банківської діяльності; принцип неухильного виконання обов'язкових економічних нормативів, установлених НБУ, норм чинного законодавства; принцип поєднання публічних і приватних начал у банківській сфері; принцип задоволення потреб клієнтів та максималізації прибутку отриманого банками; принцип добровільності взаємовідносин і взаємної заінтересованості банківських установ та їхніх клієнтів; принцип захисту економічної конкуренції та заборони діяльності, що спрямована на монополізацію і недобросовісну конкуренцію; принцип нагляду за діяльністю банків та інших кредитно-фінансових установ та інші.

Додаткові питання:

1. Предмет та метод банківського права.
2. Банківське право в системі фінансового права.
3. Банківське право в системі цивільного права.

Теми рефератів:

1. Сутність банківського права та його місце в системі національного права.
2. Регулювання банківської діяльності шляхом поєднання імперативного методу (методу владних приписів) і диспозитивного методу (методу рівності сторін).

Семінарське заняття № 2: Банківське право України: поняття, предмет, метод, система, принципи та джерела.

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин

денна форма навчання – 2 години

Навчальні питання:

1. Система банківського права. Норми банківського права.
2. Банківські правовідносини та їхній склад.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Опрацьовуючи питання щодо системи банківського права, необхідно враховувати те, що ця система являє собою сукупність взаємопов'язаних предметом регулювання норм та інститутів банківського права, що характеризує його внутрішню структуру. Норми банківського права є загальнообов'язковими правилами поведінки, які встановлюють і регулюють публічні відносини, пов'язані з організацією і функціонуванням банків, а також приватні відносини банків з клієнтами, тобто з порядком здійснення ними банківських операцій.

Результатом регулюючого впливу норм права на суспільні відносини є перетворення їх на правові відносини. Особливістю банківських правовідносин є пряма чи опосередкована участь держави в цих правовідносинах, оскільки через них держава здійснює свою грошово-кредитну політику.

Під час розгляду питання щодо джерел банківського права слід звернути увагу на те, що ними є форми вираження державної волі в нормативних актах – офіційних письмових документах компетентного органу державу, в яких встановлюються норми права. Серед джерел банківського права передусім потребують вивчення нормативно-правові акти НБУ, що видаються у формі постанов Правління НБУ або у формі інструкцій, положень, правил, які затверджуються постановами правління НБУ.

Додаткові питання:

1. Конституційні основи банківського права.
2. Місце банківського права в системі національного права.
3. Виникнення, зміна і припинення банківських правовідносин.

Теми рефератів:

1. Зміст банківських правовідносин.

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf
2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>
3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>
4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Тема № 2. Банківське законодавство

Семінарське заняття № 1: Банківське законодавство

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

денна форма навчання – 2 години;
заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття та особливості банківського законодавства. Систематизація банківського законодавства.
2. Конституційні засади функціонування і розвитку банківської системи України.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Вивчаючи тему, слід звернути увагу на те, що банківське законодавство сьогодні можна розглядати як комплексну галузь законодавства, яка включає сукупність нормативно-правових актів, що регламентують відносини, які виникають у процесі здійснення банківської діяльності. Відповідно до Конституції України виключно законами України встановлюються засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та

інвестиційного ринків; статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України; порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу; порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи.

Нагальною вимогою часу є систематизація банківського законодавства, тобто діяльність з упорядкування чинних нормативних актів, що регламентують відносини, які виникають у процесі здійснення банківської діяльності, у Кодекс нормативних актів щодо банківської діяльності.

Важливе значення у правовому регулюванні відносин, що виникають у сфері банківської діяльності, займають рішення Конституційного Суду України, передусім рішення Конституційного Суду України в справі за конституційним поданням Національного банку України про офіційне тлумачення положень статті 86, частини другої статті 89 Конституції України, частини другої статті 15, частини першої статті 16 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про звернення народних депутатів України до Національного банку України) від 5 березня 2003 р. № 5-рп/2003; рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення пункту 18 частини першої статті 85 Конституції України від 26 лютого 2009 р. № 6-рп/2009.

У системі банківського законодавства важливу роль відіграють нормативно-правові акти вищої юридичної сили – закони України: загальні та спеціальні. До загальних законів слід віднести Цивільний кодекс України, Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про господарські товариства», Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та ін. Спеціальними законами, які регламентують відносини, що виникають безпосередньо в сфері банківської діяльності, тобто банківські відносини, Закон України «Про Національний банк України», Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні», Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» та ін.

Додаткові питання:

1. Місце та роль рішень Конституційного Суду України в правовому регулюванні відносин, що виникають у сфері банківської діяльності.

Теми рефератів:

1. Становлення та розвиток банківського законодавства України.
2. Співвідношення банківського права та банківського законодавства.

Семінарське заняття № 2: Банківське законодавство

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

денна форма навчання – 2 годин.

Навчальні питання:

1. Підзаконні нормативні акти в системі банківського законодавства. Нормативно-правові акти Національного банку України.
2. Локальні акти банків та небанківських фінансових установ.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Чи не найбільший тягар правового регулювання банківської діяльності в Україні покладається на підзаконні нормативно-правові акти, зокрема постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств, державних комітетів, що стосуються сфери банківської діяльності, а також нормативно-правові акти Національного банку України, спільні акти Кабінету Міністрів України та Національного банку України. Серед нормативно-правових актів НБУ виділяють нормативно-правові акти зі спеціальним статусом – регуляторні акти Національного банку України.

Важливу роль у регулюванні банківських відносин відіграють локальні акти банків та небанківських фінансових установ, які здійснюють на професійній основі відповідні банківські операції. До таких актів належать, зокрема, статuti фінансових установ, положення про кредитування, положення про розрахунково-касове обслуговування, положення про депозитні (вкладні) рахунки та інші.

Враховуючи, що відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» банківське право визначено в якості однієї з пріоритетних сфер адаптації законодавства України, належить проаналізувати, яким чином здійснюється міжнародне співробітництво у сфері правового регулювати банківської діяльності, адаптація його до відповідного законодавства Європейського Союзу.

Додаткові питання:

1. Міжнародне співробітництво у сфері правового регулювання банківської діяльності, Адаптація банківського законодавства до відповідного законодавства Європейського Союзу.

Теми рефератів:

1. Міжнародне співробітництво у сфері правового регулювання банківської діяльності.

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf
2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>
3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>
4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Тема № 3. Правовий статус Національного банку України

Семінарське заняття № 1: Правовий статус Національного банку України

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

денна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Банківська система України. Національний банк України як центральний банк України, особливий центральний орган державного управління.
2. Організаційно-функціональна структура Національного банку України.
3. Функції Національного банку України.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Вивчаючи тему, слід звернути увагу на те, що важливе значення для формування правового статусу Національного банку України має функціонування банківської системи країни. Під банківською системою

розуміється сукупність різних видів банківських установ, за допомогою яких здійснюється мобілізація коштів і надаються різного роду послуги щодо приймання вкладів і надання кредитів. Банківська система України, як і більшості країн світу, має два рівні. На першому (верхньому) рівні перебувають НБУ та його організаційно-функціональна структура, на другому (нижньому) рівні – інші банки різних видів і форм власності, спеціалізації та сфер діяльності з відповідною мережею установ (філій, відділень), що створені і діють на території України відповідно до положень Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р., Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р. Стратегічні цілі, заходи, спроможні забезпечити зміцнення національної банківської системи, підвищення її ролі в процесах економічних перетворень, поліпшення правових та організаційних умов функціонування цієї системи, визначено у прийнятому 14 липня 2000 р. Указі Президента України № 89/2000 «Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень».

Визначаючи Національний банк України як центральний банк держави, особливий центральний орган державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України (статті 99, 100), Законом України «Про Національний банк України», а також іншими законами України, слід враховувати, що він становить собою систему органів та установ (побудовану за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням), які входять до банківської системи та значно розширюють її склад (стаття 22 Закону України «Про Національний банк України»).

Додаткові питання:

1. Керівні органи НБУ.
2. Склад, порядок формування та повноваження Ради Національного банку України.

Теми рефератів:

1. Становлення та розвиток банківської системи України
2. Національний банк України, його установи, філії, представництва в Україні та представництва за її межами.
3. Рада Національного банку України та її правовий статус.

Семінарське заняття № 2: Правовий статус Національного банку України

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

денна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Організація роботи Національного банку України.
2. Взаємовідносини Національного банку України з Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Національний банк України є економічно самостійним органом, який здійснює діяльність щодо виконання державної політики в сфері грошового обігу, кредиту, валютного регулювання, дотримання стабільності банківської системи, а також, у межах його повноважень, – цінової стабільності, у тісному взаємозв'язку та взаємодії з органами державної влади.

Національний банк України у своїй діяльності підзвітний Президенту України і Верховній Раді України в межах їх конституційних повноважень (статті 85, 106 Конституції України).

Додаткові питання:

1. НБУ як касовий та розрахунковий центр держави.
2. Склад, порядок формування та повноваження Правління Національного банку України.

Теми рефератів:

1. Правління Національного банку України та його правовий статус.
2. Голова Національного банку України та його правовий статус.
3. Основні засади, засоби та методи грошово-кредитної політики.

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf
2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>

3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>

4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Тема № 4. Правовий статус комерційних банків в Україні, їхніх філій, представництв та відділень

Семінарське заняття № 1: Правовий статус комерційних банків в Україні, їхніх філій, представництв та відділень

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

денна форма навчання – 2 годин.

Навчальні питання:

1. Місце банків у структурі банківської системи та їхня роль у механізмі функціонування фінансової системи держави.

2. Порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їхніх філій, представництв та відділень. Підстави та умови реорганізації, припинення діяльності банків.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Для визначення правового статусу банків, передусім необхідно звернути увагу на місце банків у структурі банківської системи та їхню роль в механізмі функціонування фінансової системи держави.

Банки належать до другого рівня банківської системи України і відповідно до ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. визначаються як *юридичні особи, які на підставі банківської ліцензії мають виключне право надавати банківські послуги, відомості про які внесені до Державного реєстру банків*. Відповідно до норм зазначеного нормативного акта поняття «банківські послуги» можна розглядати у широкому (тотожному) поняттю «банківські операції») та вузькому значенні. Банки відповідно до ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» мають право надавати банківські та інші фінансові послуги (крім послуг у сфері страхування), також здійснювати іншу діяльність, визначену в цій статті. Законодавством обмежується здійснення банками певних видів діяльності. Банкам забороняється

діяльність у сфері матеріального виробництва, торгівлі (за винятком реалізації пам'ятних, ювілейних і інвестиційних монет) та страхування, крім виконання функцій страхового посередника (ст. 48 Закону України «Про банки і банківську діяльність»).

Банки відповідно до ч.2 ст. 334 Господарського кодексу України становлять фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах і на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків громадян та юридичних осіб. Відповідно до п.1 ст.1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» на території України поруч з банками можуть діяти кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди та компанії, інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Банки, їх відокремлені підрозділи створюються відповідно до Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Законів України «Про банки і банківську діяльність», «Про акціонерні товариства», «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» (далі – Закон про державну реєстрацію), законодавства України про кооперацію, інших актів законодавства України, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, у формі *публічного акціонерного товариства* або *кооперативного банку*.

У ч.1 ст. 14 цього Закону України «Про банки і банківську діяльність» встановлено, що учасниками (засновниками) банку можуть бути юридичні і фізичні особи, резиденти та нерезиденти, а також держава в особі Кабінету Міністрів України або уповноважених ним органів.

Слід звернути увагу, що порядок створення банку передбачає його державну реєстрацію відповідно до законодавства з питань державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом України «Про банки і банківську діяльність».

Постановою Правління НБУ «Про затвердження деяких нормативно-правових актів Національного банку України» від 8 вересня 2011 р. № 306 затверджено Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів. Це Положення розроблено відповідно до вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність» з метою визначення порядку та умов реєстрації банків, погодження їх статутів та змін до них, погодження набуття або збільшення істотної участі в банку, погодження призначення та визначення професійної придатності та ділової репутації керівників банку, особливості заснування державного банку, видачі банківської ліцензії, вимоги щодо початку нового виду діяльності або надання нового виду фінансових послуг, порядку відкриття відокремлених підрозділів банків на території України, порядок відкриття дочірнього банку, філії, представництва

українського банку на території іншої держави, акредитацій філій, представництв іноземних банків на території України.

Заглиблюючись у розгляд правових засад створення та реорганізації банків, їхніх філій, представництв і об'єднань, слід зокрема проаналізувати:

- процедуру створення банку; зміст понять «структура капіталу банку», «істотна участь», «власники істотної участі», «фонди банку», «органи управління та контролю банку», а також підстави для відмови в державній реєстрації, для відкликання банківської ліцензії; особливості державної реєстрації банків з іноземним капіталом; підстави та умови реорганізації банку;
- визначення особливостей створення банківських об'єднань (банківської корпорації, банківської холдингової групи, фінансової групи), порядку відкриття філій і представництв банків на території України, порядку реєстрації представництв іноземного банку на території України та підстав для відкриття дочірніх банків, філій і представництв українських банків на території інших держав.

Додаткові питання:

1. Вимоги, які встановлені для відкриття філій чи представництв іноземних банків на території України.
2. Вимоги, які встановлені для відкриття дочірніх банків, філій і представництв українських банків на території інших держав.

Теми рефератів:

1. Види спеціалізованих банків та порядок набуття цими банками статусу спеціалізованих.
2. Порядок та умови видачі банківської ліцензії Національним банком України.
3. Порядок відкриття відокремлених підрозділів банків на території України.
4. Порядок відкриття дочірнього банку, філії, представництва українського банку на території іншої держави.

Семінарське заняття № 2: Правовий статус комерційних банків в Україні, їхніх філій, представництв та відділень

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

денна форма навчання – 2 годин.

Навчальні питання:

1. Організаційно-функціональна структура банків.
2. Порядок призначення тимчасової адміністрації, реорганізації та ліквідації банків.

3. Банківські об'єднання, їх види, порядок створення та державної реєстрації.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Щодо питань, пов'язаних із банківською діяльністю, насамперед слід:

– проаналізувати зміст «виключно банківських операцій, здійснювати які в сукупності дозволяється тільки банкам, тобто юридичним особам, які мають банківську ліцензію» (ч. 3 ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р.);

– розглянути «операції, які банки мають право здійснювати за умови отримання письмового дозволу НБУ» (ч. 4 ст. 47 зазначеного закону);

– визначити обмеження (відповідні заборони) у діяльності банків;

– детальніше зупинитися на питаннях щодо відносин банку з клієнтами, щодо банківської таємниці та зобов'язань банків як суб'єктів первинного фінансового моніторингу запобігати використанню банківської систем із метою легалізації грошових коштів.

Додаткові питання:

1. Державна реєстрація та ліцензування банківської діяльності.
2. Організаційно-функціональна структура комерційних банків.

Теми рефератів:

1. Тимчасова адміністрація та ліквідація банків.
2. Порядок акредитацій філій, представництв іноземних банків на території України.

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf

2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>

3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>

4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т

внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL:
<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Тема № 5. Правові засади банківського регулювання та банківського нагляду
Семінарське заняття № 1: Правові засади банківського регулювання та банківського нагляду

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

денна форма навчання – 2 години;
 заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття і зміст банківського регулювання. Співвідношення банківського регулювання та банківського нагляду.
2. Повноваження Національного банку України щодо здійснення регулятивних функцій.
3. Мета, організація, підстави та обсяг банківського нагляду.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Вивчаючи тему, слід звернути увагу на те, що відповідно до ст.1 Закону України «Про Національний банк України» банківське регулювання є однією із функцій НБУ, яка полягає в створенні системи норм, що регулюють діяльність банків та визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду і відповідальність за порушення банківського законодавства. Під банківським наглядом розуміється система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку. Схоже визначення мети банківського нагляду вміщує Закон України «Про банки і банківську діяльність». Відповідно до ч.1 ст.67 цього Закону метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках.

Національний банк України здійснює регулювання та банківський нагляд відповідно до положень Конституції України, Закону України «Про банки і банківську діяльність», Закону України «Про Національний банк України»,

інших законодавчих актів України та нормативно-правових актів Національного банку України. Головною *метою банківського регулювання і нагляду* у відповідності до ч.1 ст.55 Закону України «Про Національний банк України» є безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Національний банк України здійснює функції банківського регулювання і нагляду на індивідуальній та консолідованій основі за діяльністю банків та банківських груп у межах та порядку, передбачених законодавством України. Національний банк України у відповідності до ч.3 ст. 55 зазначеного Закону України здійснює постійний нагляд за дотриманням банками, їх підрозділами, афілійованими та спорідненими особами банків на території України та за кордоном, банківськими групами, представництвами та філіями іноземних банків в Україні, а також іншими юридичними та фізичними особами банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку України і економічних нормативів. При цьому Національний банк України не здійснює перевірок і ревізій фінансово-господарської діяльності осіб, зазначених у цій статті.

Розглядаючи питання про повноваження Національного банку України щодо здійснення регулятивних функцій слід враховувати, що Національний банк України здійснює державне регулювання діяльності банків у формах адміністративного та індикативного регулювання, визначених ст.66 Закону України «Про банки і банківську діяльність», як безпосередньо, так і через створений ним орган банківського нагляду (Комісія Національного банку України з питань нагляду та регулювання банків).

Відповідно до цієї статті адміністративне регулювання складається із реєстрації банків та ліцензування їх діяльності; встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків; застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру; нагляду за діяльністю банків та надання рекомендацій щодо діяльності банків. А індикативне регулювання у відповідності до зазначеної статті охоплює встановлення обов'язкових економічних нормативів; визначення норм обов'язкових резервів для банків; встановлення норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій; визначення процентної політики; рефінансування банків; кореспондентських відносин; управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції; операції з цінними паперами на відкритому ринку, а також контроль імпорту та експорту капіталу.

З метою захисту інтересів вкладників і кредиторів, забезпечення фінансової надійності банків Національний банк України встановлює для них обов'язкові економічні нормативи, які мають забезпечувати здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з капіталом, ліквідністю, наданням кредитів, інвестиціями капіталу, а також за відсотковим та валютним ризиками. Про подальші зміни обов'язкових економічних нормативів та методики їх розрахунку НБУ офіційно повідомляє не пізніше ніж за місяць до введення їх у дію. Детальне

визначення обов'язкових економічних нормативів і порядку їх застосування здійснюється відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої 28 серпня 2001 р. постановою Правління НБУ № 368 та відповідною методикою (Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні, затв. постановою Правління НБУ від 2 червня 2009 р. № 315).

Регулятивну та наглядову функції Національний банк України здійснює:

- у разі порушення банками або іншими особами, які можуть бути об'єктом перевірки НБУ, банківського законодавства, нормативно-правових актів НБУ або проведення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, НБУ застосовує адекватні допущеному порушенню заходи впливу відповідно до законодавства.

- у разі порушення банківського законодавства, що спричинило втрату активів та доходів, і настання ознак неплатоспроможності банку, НБУ має право відкликати ліцензію та ініціювати процедуру ліквідації банку відповідно до статей 87-89 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Наглядова діяльність НБУ охоплює всі банки, їхні підрозділи, афілійованих і споріднених осіб банків на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних і фізичних осіб у частині дотримання вимог законодавства щодо банківської діяльності.

НБУ здійснює банківський нагляд на індивідуальній та консолідованій основі і застосовує заходи впливу в разі порушення вимог законодавства щодо банківської діяльності.

Із метою захисту інтересів вкладників та кредиторів і забезпечення фінансової надійності банків НБУ відповідно до визначеного ним порядку встановлює для них обов'язкові економічні нормативи.

НБУ визначає розміри, порядок формування та використання резервів банків і кредитних установ для покриття можливих втрат за кредитами, резервів для покриття валютних, відсоткових та інших фінансових ризиків банків.

Додаткові питання:

1. Система та складові елементи банківського нагляду.
2. Сучасні моделі банківського нагляду та напрямки їх розвитку.

Теми рефератів:

1. Правові засади забезпечення фінансової стабільності банківської системи України.

2. Скликання загальних зборів учасників, спостережної ради банку, правління (ради директорів) банку для прийняття програми фінансового оздоровлення або плану реорганізації банку як один із заходів впливу НБУ за порушення банківського законодавства.

3. Відкликання ліцензії та ініціювання процедури ліквідації банку як захід впливу НБУ.

Семінарське заняття № 2: Правові засади банківського регулювання та банківського нагляду

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

денна форма навчання – 2 години;

Навчальні питання:

1. Застосування заходів впливу за порушення банківського законодавства.
2. Банківська таємниця, шляхи її збереження, порядок розкриття та використання.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Заходи впливу застосовуються НБУ на підставі: результатів інспекційних (планових та позапланових) перевірок діяльності банків чи їхніх філій; результатів аналізу дотримання банками вимог банківського законодавства з використанням статистичної звітності, щомісячних і щоденних балансів тощо.

Для введення щоденного контролю за діяльністю банків і виконанням ними вимог Національного банку України щодо усунення допущених порушень може встановлюватися особливий режим контролю за їхньою діяльністю як додатковий інструмент банківського нагляду, що використовується, як правило, одночасно із заходами впливу, встановленими ст. 73 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Відповідні обмеження вимог НБУ – центральний банк не має права вимагати від банків виконання операцій та інших дій, не передбачених законами України та нормативними актами Національного банку України.

Враховуючи викладене слід наголосити на тому, що поглиблене вивчення цієї теми потребує детального опрацювання нормативної регламентації щодо окремих заходів впливу НБУ, застосованих ним у разі порушення банками або іншими особами, які можуть бути об'єктом перевірки НБУ, банківського законодавства, нормативно-правових актів НБУ, або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.

Додаткові питання:

1. Правові засади застосування заходів впливу за порушення банківського законодавства.
2. Захист банківської таємниці.

Теми рефератів:

1. Правові засади застосування заходів впливу та санкцій за порушення банківського законодавства.

2. Особливий режим контролю за діяльністю банку як додатковий інструмент банківського нагляду.

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf

2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>

3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>

4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Тема № 6. Правові засади здійснення банками платежів і розрахунків

Семінарське заняття № 1: Правові засади здійснення банками платежів і розрахунків

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Грошовий обіг на території України. Правові засади готівкових розрахунків.

2. Порядок відкриття та ведення рахунків в установах банків. Правовий режим банківських рахунків різних видів.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Вивчаючи матеріали теми, насамперед необхідно зосередити увагу на діяльності банків зі здійснення платежів і розрахунків як готівкою, так і в безготівковому порядку, тим самим підкреслюючи їхню вирішальну роль в організації грошового обігу на території України. Відповідно до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 15 грудня 2004 р. № 637, *готівкою (готівковими коштами)* є грошові знаки національної валюти України – банкноти й монети, у тому числі обігові, пам'ятні та ювілейні монети, які є дійсними платіжними засобами, а *готівковими розрахунками* – платежі готівкою підприємств (підприємців) та фізичних осіб за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги), а також за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна.

Для забезпечення організації готівкового грошового обігу Національний банк України здійснює ряд повноважень. Зупиняючись на визначенні порядку ведення касових операцій для банків, інших фінансових установ, підприємств і організацій, який регламентується Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 15 грудня 2004 р. № 637, необхідно виділити положення про те, що розрахунки готівкою суб'єктів підприємницької діяльності між собою та з фізичними особами проводяться як за рахунок коштів, одержаних із кас банків, так і за рахунок готівкової виручки та здійснюються через касу підприємств із веденням касової книги встановленої форми.

Варто наголосити, що сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) через їхні каси та через каси установ банків не повинна перевищувати 10 тис. грн протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами. Платежі понад установлену граничну суму проводяться виключно в безготівковому порядку. Кількість підприємств (підприємців), з якими проводяться розрахунки, протягом дня не обмежується. Необхідно опрацювати порядок оформлення касових операцій, ведення касової книги, обов'язки касира, види документів, за наявності яких здійснюються розрахунки готівкою підприємств (підприємців) між собою та з фізичними особами, тощо.

Правові засади організації грошового обігу в Україні, відносини з приводу функціонування банківських рахунків та порядку переказу коштів закріплюються Конституцією України, законами України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність», «Про поштовий зв'язок», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», іншими актами законодавства України та нормативно-правовими актами Національного банку України, а також Уніфікованими правилами та звичаями для документарних акредитивів Міжнародної торгової палати, Уніфікованими правилами з інкасо Міжнародної торгової палати, Уніфікованими правилами по договірних гарантіях Міжнародної торгової палати та іншими міжнародно-правовими актами з питань переказу коштів. Для проведення переказу членами та

учасниками платіжних систем можуть використовуватися кошти як у готівковій формі (формі грошових знаків), так і в безготівковій формі (формі записів на рахунках у банках). Грошові знаки випускаються у формі банкнот і монет, що мають зазначену на них номінальну вартість. Указ Президента України «Про грошову реформу в Україні» від 25 серпня 1996 р., яким було введено в обіг національну грошову одиницю – гривню, передбачав введення в обіг банкнот вартістю 1, 2, 5, 10, 20 і 100 грн.

Додаткові питання:

1. Платіжні документи, на підставі яких проводяться банківські розрахунки.
2. Правовий режим поточних, вкладних (депозитних), карткових, інвестиційних та інших видів банківських рахунків.

Теми рефератів:

1. Загальні правила документообігу за безготівкових розрахунків.
2. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень.

Семінарське заняття № 2: Правові засади здійснення банками платежів і розрахунків

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години

Навчальні питання:

1. Правові засади безготівкових розрахунків.
2. Платіжні системи в Україні. Форми та види розрахунків, що застосовуються при проведенні переказу коштів.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Безготівкові розрахунки – це грошові розрахунки, у яких платежі здійснюються без участі готівки шляхом перерахування коштів з рахунку платника на рахунок отримувача грошей або шляхом заліку взаємних вимог. Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» види безготівкових розрахунків визначаються законами та прийнятими на їх основі нормативно-правовими актами Національного банку України. Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті (затвердженою постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22 і зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 29.03.2004 за № 377/8976 (із змінами)) закріплюються загальні правила, форми і стандарти

розрахунків юридичних і фізичних осіб та банків у грошовій одиниці України на території України, що здійснюються за участю банків.

Під час вивчення питань щодо порядку відкриття, переоформлення, ведення та закриття рахунків в установах банків слід чітко уявляти правовий режим банківських рахунків різних видів, а також поняття, зміст, порядок укладання договору банківського рахунка.

Необхідно виходити з того, що рахунки для зберігання грошових коштів і здійснення всіх видів банківських операцій відкриваються в будь-яких банках України за вибором клієнта і за згодою цих банків.

Відповідно до ст.6 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р., в редакції від 20.06.2007 р. банки мають право відкривати рахунки резидентам України (юридичним особам, їх відокремленим підрозділам, фізичним особам), нерезидентам України (юридичним особам-інвесторам, представникам юридичних осіб в Україні та фізичним особам). Зазначені особи мають відкривати рахунки в будь-яких банках України відповідно до власного вибору для забезпечення господарської діяльності і власних потреб.

Порядок відкриття банками рахунків та їх режими визначаються Національним банком України і регулюється Інструкцією про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492, зі змінами, (далі – Інструкція).

Умови відкриття рахунків та особливості їх функціонування передбачаються в договорі, що укладається між банком і його клієнтом – власником рахунка. При цьому клієнти банку можуть відкривати лише один рахунок для формування статутного фонду господарського товариства (в іноземній та/або національній валюті) і один рахунок (в іноземній та/або національній валюті) за кожною угодою сумісної (спільної) діяльності без створення юридичної особи.

Чинним законодавством передбачено відкриття поточних, депозитних та інших рахунків у національній валюті. У зв'язку з цим варто звернути увагу на те, що до поточних рахунків у національній валюті належать:

- рахунки за спеціальними режимами їх використання, що відкриваються у випадках, передбачених законами України або рішеннями Кабінету Міністрів України;
- карткові рахунки (картрахунки), що відкриваються в порядку, передбаченому Інструкцією про порядок відкриття, використання й закриття рахунків у національній та іноземній валюті та Положенням про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій із їх застосуванням.

Опрацьовуючи положення щодо відкриття уповноваженими банками України рахунків в іноземній валюті, необхідно засвоїти правові основи відкриття та ведення уповноваженими банками України рахунків у іноземній валюті, зокрема: види банківських рахунків у іноземній валюті (поточні та депозитні); особливості відкриття банками рахунків у іноземній валюті

представництвами юридичних осіб – резидентів; режим поточних рахунків у іноземній валюті юридичних осіб-резидентів та їхніх відокремлених підрозділів; режим депозитних (вкладних) рахунків у іноземній валюті фізичних осіб; загальні положення відкриття таких рахунків фізичними особами-резидентами за межами України.

Крім того, слід розглянути порядок відкриття та функціонування кореспондентських рахунків банків ÷ резидентів і нерезидентів у іноземній валюті та кореспондентських рахунків банків-нерезидентів у гривнях. У зв'язку з цим потребують розгляду правові засади відкриття та функціонування в уповноважених банках рахунків банків-кореспондентів у іноземній валюті та у гривнях (порядок відкриття кореспондентських рахунків і встановлення кореспондентських відносин; форми кореспондентських відносин з іноземними банками; угода про встановлення кореспондентських відносин; порядок ведення кореспондентських рахунків у іноземній валюті; режим кореспондентських рахунків у іноземній валюті; порядок ведення кореспондентських рахунків банків-нерезидентів у гривнях, відкритих в уповноважених банках України; порядок переоформлення та закриття кореспондентських рахунків).

Додаткові питання:

1. Правова природа безготівкових розрахунків.
2. Платіжні інструменти: меморіальний ордер, платіжне доручення, платіжна вимога – вимога доручення, платіжна вимога, розрахунковий чек, вексель, акредитив. Міжбанківські розрахунки.
3. Договір на розрахунково-касове обслуговування. Правове регулювання договірної списання та примусового списання (стягнення) і арешту коштів на банківських рахунках.

Теми рефератів:

1. Розрахунки із застосуванням платіжних вимог-доручень.
2. Розрахунки платіжними вимогами в разі здійснення примусового списання (стягнення) коштів на підставі рішень судів та інших державних і недержавних органів.

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf
2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>

3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>

4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Тема № 7. Правове регулювання депозитних (вкладних) операцій банків

Семінарське заняття № 1: Правове регулювання депозитних (вкладних) операцій банків

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб як виключно банківські операції.

2. Поняття та види депозитів. Депозити до запитання та депозити на визначений строк.

3. Порядок укладання договору за строковим депозитом.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Під час вивчення теми необхідно звернути увагу на правовий зміст і юридичний механізм здійснення депозитних операцій як виключно банківських операцій, оскільки відповідно до вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність» інші фінансові установи операції із залучення вкладів проводити не мають права.

Поглиблено слід розглянути поняття депозиту (вкладу), зміст, суб'єкти та об'єкти депозитної операції, а також види депозитів. При цьому, розглядаючи види депозитів, серед яких виокремлюють депозити до запитання та депозити на визначений строк, необхідно дослідити порядок укладання, виконання, основні реквізити та умови депозитного договору.

Додаткові питання:

1. Принципи організації депозитних операцій.

2. Характеристика активних та пасивних депозитів.
3. Оформлення вкладів коштів юридичних і фізичних осіб на депозитний рахунок банком.

Теми рефератів:

1. Особливості укладення договорів банківського вкладу.
2. Організація депозитних операцій комерційними банками з фізичними особами.

Семінарське заняття № 2: Правове регулювання депозитних (вкладних) операцій банків

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Порядок випуску, оформлення, видачі й погашення ощадних (депозитних) сертифікатів.
2. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, його правовий статус і компетенція.
3. Правові засади здійснення недепозитних операцій банків як інших джерел формування його ресурсної бази.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Під час вивчення теми необхідно звернути увагу на порядок випуску, оформлення, видачі й погашення ощадних (депозитних) сертифікатів як одного з видів цінних паперів. Слід також визначити, в яких випадках із залученням коштів відкриваються поточні, бюджетні, кореспондентські рахунки, а в яких – депозитні рахунки.

Потребує вивчення питання щодо відшкодування коштів вкладникам банків Фондом гарантування вкладів фізичних осіб у разі ліквідації банків та права вкладників тих банків, які сплачують відповідні збори до цього Фонду.

Важливим є питання й щодо правового режиму недепозитних операцій як інших джерел формування ресурсної бази банків (операції репо, рефінансування в Національному банку України, емісія цінних паперів власного боргу тощо).

Додаткові питання:

1. Характеристика ощадних сертифікатів.
2. Депозитні ощадні сертифікати в Україні: операції, відсотки.

Теми рефератів:

1. Основні напрями діяльності фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.
2. Порядок випуску, оформлення, видачі й погашення ощадних (депозитних) сертифікатів.

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf
2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>
3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>
4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Тема № 8. Правове регулювання банківських кредитних відносин**Семінарське заняття № 1: Правове регулювання банківських кредитних відносин**

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття, призначення і види кредиту. Банківський кредит.
2. Кредитний договір та порядок його укладання. Відповідальність за порушення зобов'язань щодо кредитного договору.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Вивчаючи тему, необхідно звернути увагу на правові засади та юридичний механізм здійснення кредитних операцій банків як операцій банків із розміщення коштів.

Поглибленого розгляду потребують поняття «кредит», його форми та види, зміст кредитної операції, види забезпечення кредиту, а також суб'єкти кредитних відносин, кредитної операції та системи кредитних органів.

Розкриваючи зміст кредитної операції, необхідно звернути увагу на порядок укладання, основні реквізити та умови *кредитного договору* між банком і суб'єктом господарської діяльності, а також на права банків щодо здійснення контролю за виконанням позичальником цих умов, цільовим використанням кредиту, своєчасним і повним його погашенням.

У процесі розгляду основних умов кредитного договору доцільно виділити вимоги законодавства щодо встановлення в договорі відповідальності сторін за порушення його умов, також щодо обов'язку банку в кожному випадку неповернення кредиту та нарахованих відсотків за користування кредитом вирішувати питання про стягнення заборгованості у встановленому порядку, а у разі неможливості стягнення – порушувати в суді справу про банкрутство.

Додаткові питання:

1. Кредитна система України.
2. Види забезпечення кредитних зобов'язань.
3. Відповідальність за різні види порушення під час кредитування.

Теми рефератів:

1. Правові засади здійснення кредитних операцій для банківських депозитів.
2. Зміст і види кредитних операцій банків.
3. Принцип забезпеченості кредиту та його юридичний зміст.

Семінарське заняття № 2: Правове регулювання банківських кредитних відносин

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Кредитування комерційних банків Національним банком України.
2. Іпотечне кредитування в Україні.
3. Кредитування молодіжних житлових програм.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Вивчаючи тему, необхідно визначити, в якій формі (безготівковій, готівковій) і яким шляхом (шляхом сплати платіжних документів із *позичкового рахунка* або перерахуванням на розрахунковий рахунок позичальника) надаються кредити; а також розкрити, в якому порядку здійснюється погашення кредитів і нарахованих за ними відсотків.

Розглядаючи питання щодо основних принципів проведення кредитної політики, доцільно звернути увагу на те, що банки самостійно визначають порядок залучення та використання коштів, проведення кредитних операцій, встановлення рівня відсоткових ставок і комісійних винагород. Основними джерелами формування банківських кредитних ресурсів є власні кошти банків, залишки на розрахункових рахунках, залучені на депозитні рахунки, кошти юридичних і фізичних осіб, міжбанківські кредити та кошти, одержані від випуску цінних паперів.

Слід розглянути й правовий режим здійснення інших операцій банків, визначених у п. 3-7 ч. 2 ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» (факторингові, лізингові операції), які у ч. 1 ст. 49 даного Закону України також розглядаються як кредитні.

Додаткові питання:

1. Кредитування в Україні: ризики та іпотека.
2. Механізм іпотечного кредитування.

Теми рефератів:

1. Застава як один із видів забезпечення кредитних зобов'язань.
2. Зміст консорціумного кредиту.
3. Питання щодо укладання кредитних договорів між банком і суб'єктом господарської діяльності.

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020__%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf
2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>
3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби

України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>

4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Тема № 9. Правове регулювання ринку цінних паперів

Семінарське заняття № 1: Правове регулювання ринку цінних паперів

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття ринку цінних паперів та його регулювання.
2. Поняття і види цінних паперів.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Слід опрацювати нормативну базу щодо врегулювання РЦП. Фундаментальними інструментами законодавства про РЦП є закони України від 23 лютого 2006 р. «Про цінні папери і фондовий ринок», від 30 жовтня 1996 р. «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», від 10 грудня 1997 р. «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні», від 5 квітня 2001 р. «Про обіг векселів в Україні». Правовому режиму цінних паперів у господарській діяльності присвячені гл. 14 ЦК України і гл. 17 ГК України, в яких визначено суть цінних паперів та їх види, умови і порядок їх випуску, порядок придбання цінних паперів суб'єктами господарювання, здійснення державного регулювання ринку цінних паперів.

Потрібно більш детально розглянути правовий статус суб'єктів ринку цінних паперів, до яких належать:

- емітенти – держава, в особі уповноваженого органу, Автономна Республіка Крим або міські ради, юридичні особи. Емітенти від свого імені випускають цінні папери і зобов'язуються виконувати обов'язки, що впливають з умов їх випуску (банки, фінансово-кредитні установи, підприємства, компанії);
- інвестори – фізичні або юридичні особи, резиденти і нерезиденти, які купуватимуть цінні папери від свого імені за свій рахунок з метою одержання доходу чи збільшення вартості цінних паперів або набуття відповідних прав, що

надаються власнику цінних паперів згідно із чинним законодавством; інститути спільного інвестування (різні фонди);

– професійні учасники фондового ринку – суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють професійну діяльність на фондовому ринку. Це юридичні особи, які діють виключно на підставі ліцензій, виданих ДКЦПФР.

Більш детально варто зупинитися на характеристиці професійних учасників, які діють на ринку цінних паперів. До таких належать: зберігачі, депозитарії цінних паперів, реєстратори, номінальні утримувачі, торговці цінними паперами.

В Україні у цивільному обігу можуть перебувати такі групи цінних паперів:

– пайові цінні папери, що посвідчують участь їх власника у статному капіталі (крім інвестиційних сертифікатів), надають йому право на участь в управлінні емітентом і отримання частини прибутку, зокрема, у виді дивідендів, та частини майна у разі ліквідації емітента. До пайових цінних паперів належать: акції, інвестиційні сертифікати;

– боргові цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти відповідно до зобов'язання. До боргових цінних паперів належать: облігації підприємств, державні облігації України, облігації місцевих позик, казначейські зобов'язання України, ощадні (депозитні) сертифікати, векселі;

– іпотечні цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів. До цих цінних паперів належать: іпотечні облігації, іпотечні сертифікати, заставні, сертифікати ФОН (сертифікати фондів операцій з нерухомості);

– приватизаційні цінні папери, що посвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частини майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду;

– похідні цінні папери, механізми випуску та обігу яких пов'язаний із правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та (або) товарних ресурсів;

– товаророзпорядчі цінні папери, що надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, указаним у цих документах.

Додаткові питання:

1. Правова характеристика цінних паперів.
2. Цінні папери, їх місце і роль на фінансовому ринку.

Теми рефератів:

1. Ринок цінних паперів та особливості його функціонування в Україні.
2. Правовий статус фондової біржі.

Семінарське заняття № 2: Правове регулювання ринку цінних паперів

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Операції банків з цінними паперами.
2. Відповідальність за правопорушення на ринку цінних паперів.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

Слід опрацювати нормативну базу щодо врегулювання РЦП. Фундаментальними інструментами законодавства про РЦП є закони України від 23 лютого 2006 р. «Про цінні папери і фондовий ринок», від 30 жовтня 1996 р. «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», від 10 грудня 1997 р. «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні», від 5 квітня 2001 р. «Про обіг векселів в Україні». Правовому режиму цінних паперів у господарській діяльності присвячені гл. 14 ЦК України і гл. 17 ГК України, в яких визначено суть цінних паперів та їх види, умови і порядок їх випуску, порядок придбання цінних паперів суб'єктами господарювання, здійснення державного регулювання ринку цінних паперів.

Більш детально варто зупинитися на відповідальності за провпорушення на ринку цінних паперів, на загальнотеоретичних засадах. Учасники, що діють на РЦП, несуть відповідальність у видах і формах, передбачених Законом України: від 30 жовтня 1996 р. "Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків".

Додаткові питання:

1. Фінансові санкції за порушення на ринку цінних паперів.
2. Операції комерційних банків з цінними паперами.

Теми рефератів:

1. Правове регулювання депозитарної діяльності.
2. Правове регулювання договору управління цінними паперами.
3. Законодавство України про обіг векселів

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL:

http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf

2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>

3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>

4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Тема № 10. Правові засади здійснення банками валютних операцій та валютного контролю

Семінарське заняття № 1: Правові засади здійснення банками валютних операцій та валютного контролю

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Функції банківської системи у сфері валютного регулювання і валютного контролю.

2. Правові засади здійснення операцій з валютними цінностями.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

У процесі вивчення теми передусім необхідно звернути увагу на те, що характерною рисою законодавства у сфері валютного регулювання та валютного контролю, що складається з великої кількості нормативно-правових актів, є його надзвичайна мінливість, що, зумовлюється перехідним етапом суспільного розвитку, тими бурхливими соціально-економічними та політичними змінами, які відбуваються в країні у період становлення соціальних відносин нового типу.

Виходячи з цього, під час опрацювання нормативних засад у даній сфері слід детально проаналізувати такі положення:

- правовий статус НБУ як уповноваженої державної установи в застосуванні законодавства України про валютне регулювання та валютний контроль;
- правовий статус уповноважених банків, які здійснюють контроль за валютними операціями, що проводяться резидентами й нерезидентами через ці банки;
- відповідальність за порушення валютного законодавства;
- правовий режим операцій із валютними цінностями (право власності на валютні цінності; статус валюти України, порядок використання надходжень в іноземній валюті; ліцензії НБУ; порядок організації торгівлі іноземною валютою; порядок організації розрахунків у іноземній валюті; зобов'язання щодо декларування валютних цінностей та іншого майна; звітність про валютні операції).

Додаткові питання:

1. Поняття та юридична сутність валютних операцій.
2. Порядок організації торгівлі іноземною валютою.

Теми рефератів:

1. Ліцензування валютних операцій банків.
2. Повноваження Національного банку України у сфері валютного регулювання та контролю.

Семінарське заняття № 2: Правові засади здійснення банками валютних операцій та валютного контролю

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття та види операцій з валютними цінностями.
2. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

Методичні вказівки до кожного навчального питання теми: В ході проведення семінарського заняття студенти мають засвоїти наступні питання теми.

У процесі вивчення теми передусім необхідно звернути увагу на те, що характерною рисою законодавства у сфері валютного регулювання та валютного контролю, що складається з великої кількості нормативно-правових актів, є його надзвичайна мінливість, що, зумовлюється перехідним етапом суспільного

розвитку, тими бурхливими соціально-економічними та політичними змінами, які відбуваються в країні у період становлення соціальних відносин нового типу.

Виходячи з цього, під час опрацювання нормативних засад у даній сфері слід детально проаналізувати такі положення:

- правове регулювання розрахунків за експортно-імпортними операціями (порядок здійснення контролю за дотриманням резидентами законодавчо встановлених термінів розрахунків за експортно-імпортними операціями; відповідальність за порушення законодавчо встановлених термінів розрахунків за експортноімпортними операціями;

- правові основи використання готівкової іноземної валюти на території України (використання готівкової іноземної валюти з власних поточних рахунків юридичними особами-резидентами та розташованими на території України представництвами юридичних осіб-нерезидентів – на відрядження за кордон, представницькі та експлуатаційні витрати, для оплати праці працівників-нерезидентів, які працюють в Україні за контрактом, для відшкодування фізичним особам втрат у разі виникнення форс-мажорних обставин та ін.; використання на території України готівкової іноземної валюти як засобу платежу або як застави – на територіях митниць, вокзалів, аеропортів та портів тощо; використання готівкової іноземної валюти як засобу платежу в разі здійснення торгівлі та надання послуг на транспортних засобах під час їх перебування за кордоном);

- правове регулювання переказу іноземної валюти за рахунок особистих коштів фізичних осіб і переміщення готівкових валютних цінностей через митний кордон України (випадки, коли здійснюється переказ іноземної валюти за межі України фізичними особами; порядок здійснення переказу іноземної валюти за межі України за рахунок особистих коштів фізичних осіб; індивідуальна ліцензія на здійснення переказу іноземної валюти за кордон України фізичною особою; переміщення іноземної валюти через митний кордон України; вивезення іноземної валюти за межі України фізичними особами; ввезення іноземної валюти в Україну фізичними особами на 69 транспортних засобах; пересилання іноземної валюти та чеків за межі України);

- правові основи операцій купівлі-продажу іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України (структура міжбанківського валютного ринку України; порядок та умови торгівлі іноземною валютою; валютна позиція, документи, які вважаються підставою для купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України; режим та строки використання придбаної іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України; обов'язковий продаж резидентами частини надходження в іноземній валюті;

- правові основи порядку та умов видачі резидентам України – суб'єктам підприємницької діяльності погодження НБУ на переказ коштів у національній та іноземній валюті за межі України за договорами, які передбачають виконання робіт і надання послуг нерезидентами.

Додаткові питання:

1. Операції з торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку.
2. Правове регулювання обміну національної та іноземної валюти.
3. Звітність про валютні операції.

Теми рефератів:

1. Порядок організації торгівлі іноземною валютою.
2. Зобов'язання щодо декларування валютних цінностей та іншого майна.
3. Адміністративна відповідальність за порушення валютного законодавства.
4. Кримінальна відповідальність за порушення валютного законодавства.

Література:

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янкі; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf
2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>
3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>
4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

3. Рекомендована література

Основна

1. Банківське право : навч. посіб. Кадала В. В., Хайлова Т. В., Гузенко О. П.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Б. В. Дерев'янка; МВС України, Донецький юридичний інститут. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 172 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/8995/1/2020_%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE.pdf
2. Банківське право України : навч. посібн. / [Ковалів М. В., Єсімов С. С., Назар Т. Я. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 256 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%9F%D0%A3%2007.06.2023%20.pdf>
3. Банківське право : навч. посіб. О.О. Бригінець, А.В. Гарбінська-Руденка, Т.В. Субіна; за заг. ред. Т.О. Мацелик; Ун-т держ. фіскал. служби України.- Ірпінь : УДФСУ, 2021. 222 с. // [Електронний ресурс] URL: <https://lib.univd.edu.ua/elcat/alog?tab=d8081cb1d49cc8613ac3477251d25d87>
4. Фінансове право : підручник / О.М. Бандурка, О.П. Гетманець, Ю.М. Жорнокуй та ін.; за заг. ред. О.П. Гетманець; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 392 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/54337cab-ed8a-4ad3-90b2-088d167c3cc5/content>

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
5. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
8. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018 року № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
9. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06. 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

Додаткова

1. Банківське право : підручник [для студентів закладів вищої освіти, слухачів аспірантури та курсів підвищення кваліфікації] / [О.В. Баклан, С.П. Гайворонський, В.О. Тімашов, Т.О. Гуржій, О.В. Корольков, Ю.Ю. Пустовіт]; за ред. Є.П. Гайворонського. – К. : Друкарський двір Олега Федорова, 2018. 346 с. URL:

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26002/1/O_Baklan_BP_p_2018_FPMV.pdf

2. Гетманець О.П., Брусакова О.О. Модернізація механізму правового забезпечення кібербезпеки ринку фінансових послуг. Право і безпека. 2021. № 3 (82). С. 77-83. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ba2f0177-c732-48cf-b816-fdf88b95d31c/content>

3. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків : підручник. Київ : «Центр учбової літератури». 2016. 520 с. URL:

<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6294/1/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%8E%20%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8E%20%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf>

4. Катан Л. І., Демчук Н. І., Бабенко-Левада В. Г., Журавльова Т. О. Банківська система : навч. посіб. Дніпро : Пороги. 2017. 444 с. URL: <https://kpdi.edu.ua/biblioteka/%D0%91/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0%20%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D0%9B.%D0%86..pdf>

5. Коробцова Д.В. Загальні принципи банківської діяльності як основа побудови банківського законодавства. Збірник міжнарод. наук.-практ. конф. «Теорія та практика адаптації банківського законодавства України до вимог ЄС». (м. Київ, 3 листопада 2017 р.). URL: <http://www.earj.org/wp-content/uploads/2018/09/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%D1%97-%D0%9A%D0%9D%D0%A3-%D0%9D%D0%91%D0%A3-EARJ-7.10.2017.pdf#page=60>

6. Тридід О.М., Самородов Б.В., Вядрова І.М. та ін. Банківська система: підручник. Львів : «Новий Світ - 2000», 2020, 536 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Інституційний Репозитарій Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>

2. Офіційний сайт Офісу Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/home/>

3. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
4. Офіційний веб-портал Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/>
5. Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
7. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
8. Офіційний веб-портал Верховного Суду. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
9. Офіційний веб-портал Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/index.php>
10. Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>